

לעילוי נשמת
הרב הפ"ץ בן אסתר זצ"ל
פרשת מטות מסעי
שבת מברכים

מולד חודש מנחם אב יהיה בליל שני בשעה 1, 53 דקות ו- 11 חלקים

עלון חידושי תורה ושאלות מ'א' ועד ת' על פרשת השבוע ועניינא דיומא ממפרשי ומדרשי חז"ל
התשובות מסודרות לפי סדר א-ב

בפרשה מטות 112 פסוקים, בפרשת מסעי 132 פסוקים. סה"כ 244 = הגוֹרֵל, כָּל יָצֵא צָבָא, מִפָּנֵי מִדְּוָן וְיָפֶן אֲלוֹי-הָהוּ וַיֹּאמֶר לָךְ בְּכַחֲךָ זֶה וְהוֹשַׁעְתָּ אֶת יִשְׂרָאֵל מִפָּנֵי הַלֵּא שְׁלֹחֲתֶיךָ. (שופטים ו יד)
בפרשת מטות 2 מצוות, מתוכן מצוה 1 עשה, ומצוה 1 לא תעשה. (ספר החינוך)
בפרשת מסעי 6 מצוות, מתוכן 2 מצוות עשה, ו-4 מצוות לא תעשה. (ספר החינוך)
פרשת מסעי נקראת לרוב ביחד עם פרשת מטות. בכל מקרה פרשת מסעי או פרשת מטות מסעי נקראות תמיד בשבת השנייה השבועות שבין י"ז בתמוז לתשעה באב.

עשה: דין הפרת נדרים • מצות ישראל לתת ערים ללויים לשבת בהן והן קולטות • מצוה על בית דין להשליך מכה נפש בשגגה מעירו לערי מקלט ועל הרוצח בעצמו ללכת שם. **לא תעשה:** שלא נחל דברינו בנדרים • שלא להרוג מחוייב קודם שיעמוד בדין • שלא יורה העד בדין שהעיד בו בדיני נפשות • שלא ליקח כופר להציל ממות הרוצח • שלא ליקח כופר ממחוייב גלות לפוטרו מן הגלות.

וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה י-הוה. איש פי ידר נדר ליהוה או השבע שבועה לאסר אסר על נפשו לא יחל דברו ככל היצא מפיו יעשה. (ל ב-ג) כתיב בקהלת (ה ד) טוב אשר לא תדר משתדור ולא תשלם. איתא בגמרא (שבת לב ב) תנאי רבי נתן אומר: בעון נדרים מתה אשה של אדם, שנאמר (משלי כב כז): אם אין לך שלם למה יקח משכבך ממחתיך. רבי אומר: בעון נדרים בנים מתים כשהן קטנים, שנאמר (קהלת ה ה): אל תתן את פיך לחטיא את בשרך ואל תאמר לפני המלאך כי שגגה היא למה יקצוף הא-להים על קולך ותבל את מעשה ידך. אינה הן מעשה ידיו של אדם? הוי אומר בניו וננותיו של אדם. פירש הבן יהודע - נראה לי בס"ד מדה כנגד מדה, זה מזלזל בנדרים שהם בדיבור לומר מה עשיתי? דברים בעלמא הן! לכן תמות אשתו אשר נעשית אשתו בדבור כשאמר לה הרי את מקדשת לי, דלפי דעתו גם זו אינה אשתו, על כן תצא מביתו ותתפרד ממנו. או יובן בס"ד על פי מה שכתב הרב ש"י ז"ל בשם ספר הקנה הנודר ואינו משלם יבא בגלגול נקבה, ואם האשה נודרת ואינה משלמת תבא בגלגול גויה! עיין שם. ולכן הנודר ואינו משלם תמות אשתו, שרומזים לו האשה תהיה לאיש דוקא, והוא כיון דאינו משלם מוכרח לבא בגלגול אשה, ונחשב לאשה מעתה, ולמה לו אשה בביתו?! לכך מסלקים אותה ממנו. כתיב (דברים כג כב) כי תדר נדר ל-י-הוה א-להיך לא תאחר לשלמו פי דר"ש ידרשנו ו-הוה א-להיך מעמך ויהיה בך חטא. כתב האוה"ה - והוא אומר ויהיה בך חטא לשון חסרון שעל ידי איחור הנדר יחסר ממנו אשתו שהיא כגופו או זרעו שהוא גם כן חלק ממנו. כתב הבן יהודע (סנהדרין כב א) נראה לי בס"ד הכונה מה שאמרו (שבת לב): בעון נדרים מתה אשתו אין זה חשוב עונש לאדם זה בעל הנדרים דאם תמות אשתו יהיה לו הרווחה בזה שיקח תמורתה בתולה ויהנה ממנה ומצד הממון יורש אשתו וולוקח ממון מן האשה חדשה ואם כן יהיה חוטא נשכר בזה! לכך אמר עונש זה של מיתת אשתו לא יעשו מן השמים לחוטא בנדרים אלא אם כן ידעו מן השמים שזה לא יוכל ליקח אשה אשר יחפוץ אלא כשרוצה לישא אשה אחרת לא יתנו לו אלא אם כן יתן לבית אביה או לה ממון הרבה והוא אין לו ליתן על כן יהיה מוכרח ליקח אשה עניה ומכוערת ונמצא הפסיד הרבה במיתת אשתו שהחליפו לו פרה בחמור ועל ידי כך יהיה דואג ובוכה על אשתו הראשונה כל ימיו. כתבו התוספות (שבועות ט א) ואע"ג דבפרק במה מדליקין (שבת דף לב): נפקא לן מהאי קרא דבעון נדרים בנים מתים כשהן קטנים אבל גדולים לא וכ"ש משפחתו לא היינו בנדרים אבל שבועה אפילו כל משפחתו נענשים דקרא איירי בתרויהו אל תתן את פיך איירי בשבועה למה יקצוף הא-להים על קולך ותבל את מעשה ידך דמשמע בניו דוקא איירי בנדר. נדרים בגימטריא רוצח (304) שהנודר חשוב כרוצח אם אינו משלם דבעון נדרים הבנים מתים. (בעה"ט) כתב ספר חרדים (פרק יב) - מצוה להימנע מלידור שום נדר לפי שהנדר מכשול לאדם ... זולתי בעת צרה. דכתיב (בראשית כה כ) וידר יעקב נדר לאמר וכן בהתאסף ראשי עם יסד שבטי ישראל ידרו נדרים לחזק ידים רפות. היינו שיזרז שאר העם אשר מדת הנדיבות רופפת בידיהם כי לא הורגלו בכך. וע"י שהוא נודר בפרהסיא ברוב עם נשא לבם אותם להתנדב גם הם. (שערי תשובה ג עד)

איש פי ידר נדר ל-י-הוה או השבע שבועה לאסר אסר על נפשו לא יחל דברו ככל היצא מפיו יעשה. (ל ג) הנה ודאי מי שנדר נדר בפיו ופירש בשפתיו ודאי מחוייב לקיים דברו, אך אפילו מי שלא נדר בפירושו אלא גמר מחשבה בלבו אפילו הכי מחוייב הוא לקיים מחשבתו, רק שאין לו דין קרבן שבועת ביטוי. כמו שאמרו חז"ל (מדרש ספרי) היצא מפיו - אין לי אלא שהוציא מפיו, קיבל עליו בנדר ובשבועה בלבו מנין, ת"ל לאסר אסר על נפשו. ואיתא בחז"ל (שבועות ט א) "היה אומר שמואל מ"ט דר" יהודה אמר קרא (במדבר כח, טו) וישעיר עזים אחד לחטאת ל-י-הוה ללמד שהוא בא על חטא שאין מכיר בו אלא ה', דאיתא בגמרא (חולין ס ב) רבי שמעון בן פזי רמי כתיב (בראשית א, טז) ויעש א-להים את שני המארת הגדלים וכתיב את המאור הגדל ואת המאור הקטן אמרה ירח לפני הקב"ה רבש"ע אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד אמר לה לכי ומעטי את עצמך אמרה לפניו רבש"ע הואיל ואמרת לפניך דבר הגון אמעית את עצמי אמר לה לכי ומשול ביום ובלילה אמרה ליה מאי רבותיה דשרגא בטיהרא מאי אהני אמר לה זיל לימנו בך ישראל ימים ושנים אמרה ליה יומא נמי אי אפשר דלא מנו ביה תקופותא דכתיב (בראשית א, יד) והיו לאתת ולמועדים וללמים ושנים זיל ליקרו צדיקי בשמיך (עמוס ז, ב) יעקב הקטן מי יקום יעקב פי קטן, הוא שמואל הקטן (שמואל א, יד) דוד הקטן ונדוד הוא הקטן חזייה דלא קא מיתבא דעתה אמר הקב"ה הביאו כפרה עלי שמיעתי את הירח והיינו דאמר ר"ש בן לקיש מה נשתנה שיעיר של ראש חדש שנאמר בו (במדבר כח, טו) ל-י-הוה אמר הקב"ה שיעיר זה יהא כפרה על שמיעתי את הירח. והיינו דהזוהיר הכתוב איש פי ידר נדר ל-י-הוה, היינו שאין מכיר בו אלא ה' שלא הוציא מפיו אלא במחשבה, וזה יהיה בעיניו כאילו יצאה מפיו, וזה גם מה שכתוב כאן בסוף הפסוק ככל היצא מפיו יעשה, דאפשר לפרש ככל ככ"ף הדמיון, ולכן אמר ככל היצא מפיו יעשה שיקיים המחשבה כמו שמקיים כשמוציא מפיו. (תורת משה להחת"ס)

אליה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאתם ביד משה ואהרן. (לג א) מסעי ר"ת מ' יום שניתנה בהם התורה, ס' ריבוא שעמדו בהר סיני, ע' זקנים, י' הדיברות, שבוכות הדברים האלו הגן עליהם הקב"ה בכל אותן מסעות והכניסן לארץ ישראל. זהו שאמר הכתוב נחית כצאן עמך ביד משה ואהרן. (התלים עז כא) רבי עקיבא אומר נחית ר"ת גוראות עשית להם, חירות נתת להם, ימינך הושיעה להם, תבנית המשכן הראית להם. על ידי מי ביד משה ואהרן. רבי יהושע אומר נקמות עשית בשונאיהן, חרבך הושיעה להן, ידך נלחמה להן, תהומות כיסו צריהם. על ידי מי ביד משה ואהרן. רבי שמואל אומר נביאים העמדת מהן, חכמים העמדת מהם, ישרים העמדת מהן. על ידי מי ביד משה ואהרן. אהרן דא גדול"ה ומשה דא גבור"ה. (תנחומא מסעי, חמדת ימים עה"ת) כצאן, מהו כצאן? מה צאן אין מכניסין אותו לצל קורה אף ישראל כשהיו במדבר לא נכנסו לצל קורה ארבעים שנה. מה הצאן אין כונסין לה אוצרות אלא רועה במדבר, כך היו ישראל ארבעים שנה במדבר וניזונין בלא אוצרות. ומה הצאן כל מקום שהרועה מנהיגה היא נמשכת אחריו, כך ישראל כל מקום שהיו משה ואהרן מסיעין אותם נוסעין לאחריהם, לקיים מה שנאמר נחית כצאן עמך ביד משה ואהרן. (במדבר"ר כג ב) ה"א"ש

איתא במדרש כיון שגאולת ישראל באה על ידי בשר ודם, לא יכלה להיות גאולה נצחית, ומן ההכרח שיבואו אחריה גלויות אחרות. אבל לעתיד לבוא תהיה גאולה על ידי ה' יתברך בכבודו ובעצמו ואז תהיה הגאולה נצחית. וזה שרמזו הכתוב **אֵלֶּה מִסְעֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** פירוש שיהיו בני ישראל נאלצים לצאת ולנדוד במסעות חדשים אחרי גאולת מצרים, והסיבה לכך היא מפני **אֲשֶׁר יֵצְאוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְצַבְאוֹתָם בְּיַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן**, כיון שנגאלו על ידי משה ואהרן, אין הגאולה שלימה, ויצטרכו עוד לגלות פעמים אחרות. רמז על ארבע גלויות והם **אִדּוּם מִדֵּי בָּבֶל** וְיוֹן רִ"ת **אֵלֶּה מִסְעֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**. (נחל קדומים, ויאמר אברהם)

שאלות

- א. שם התחיל לרדת לבני ישראל מן במדבר בזכות שרה אמנו.
- ב. על מי נאמר (משלי כ כא) **נִחְלָה מִבְּחֻלַּת [מִבְּחֻלַּת] בְּרֵאשִׁיטָה וְאַחֲרֵיהָ לֹא תִבְרָךְ**. מה הטעם דכתיב **מִבְּחֻלַּת** וקרי **מִבְּחֻלַּת**.
- ג. **וַיָּבֹאוּ בְּנֵי גֵד וּבְנֵי רְאוּבֵן וַיֹּאמְרוּ אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֲלֵעָזָר הַכֹּהֵן וְאֶל נִשְׂיָאֵי הָעֵדָה לֵאמֹר**. (לב ב) מה הטעם שבכל הפרשה הקדים את בני גד לבני ראובן. ואילו בפסוק (לב א) **וּמִקֵּנָה רַב הָיָה לְבְנֵי רְאוּבֵן וּלְבְנֵי גֵד עֲצוּם מְאֹד** הקדים את בני ראובן לבני גד.
- ד. **וְהָיוּ לְכֶם הָעָרִים לְמִקְלַט מִגָּאֹל וְלֹא יָמוּת הָרֹצֵחַ עַד עֲמֹדוֹ לְפָנֵי הָעֵדָה לְמִשְׁפָּט**. (לה יב) מה טעם שסנהדרין שראו באחד שהרג את הנפש אינם רשאים לדון אותו אלא יעמוד לדון בבית דין אחר.
- ה. בכל שלוחו של אדם כמותו חוץ מחמישה דברים - **הַרְמַנְי"ס** סימן. (לענין מצוה - דלענין עבירה אמרינן אין שליח לדבר עבירה)
  - ו. ראייה בפרשה שחייב אדם לצאת ידי הבריות כשם שחייב לצאת ידי שמים.
  - ז. **וַיִּתֵּן מֹשֶׁה אֶת הַגְּלֻעָד לְמַכִּיר בֶּן מְנַשֶּׁה וַיָּשֵׁב בָּהּ**. (לב מ) מה הטעם שנתן לו משה רבינו תחילה את הגלעד.
  - ח. **אִישׁ כִּי יֵדֵר נֶדֶר לִי-הֵנָּה אוֹ הַשְּׁבַע שֶׁבַע שָׁבַע לְאִסָּר אִסָּר עַל נַפְשׁוֹ לֹא יִחַל דְּבָרוֹ כְּכֹל הַיֵּצֵא מִפִּיו יַעֲשֶׂה**. (לג א) מה ההבדל בין נדר לשבועה.
  - ט. **וַיָּשָׁבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת נְשֵׁי מִדְּבָר וְאֵת טַפְּם וְאֵת כָּל בְּהֵמָתָם וְאֵת כָּל מִקְנֵיהֶם וְאֵת כָּל חֵילֵם בְּנוֹו**. (לא ט) לכאורה מקניהם בכלל כל בהמתם.
  - י. **אֵלֶּה מִסְעֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יֵצְאוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְצַבְאוֹתָם בְּיַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן**. (לג א) מה הטעם דכתיב **אֲשֶׁר יֵצְאוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם** ולא **אֲשֶׁר נִסְעוּ** לארץ ישראל, שהרי הנסיעה תמיד מתייחסת למקום אליו נוסעים. מה היתה מטרת המסעות הללו.
  - יא. איתא בתהלים (קל"ה יב) **וַנִּתֵּן אַרְצָם נַחֲלָה וְנַחֲלָה לְיִשְׂרָאֵל עֲמֹו**. בפרק קל"ו (כו) כתיב **נַחֲלָה לְיִשְׂרָאֵל עֲבָדוֹ** כִּי לְעוֹלָם חֲסָדוֹ. מה הטעם שפעם אחת כתיב **נַחֲלָה לְיִשְׂרָאֵל עֲמֹו**. ובפעם השניה כתיב **נַחֲלָה לְיִשְׂרָאֵל עֲבָדוֹ**.
  - יב. מה הטעם שבכל ראשי המטות נאמר **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** - וּלְמִטָּה בְּנֵי שְׁמֵעוֹן, וּלְמִטָּה בְּנֵי דָן, לְמִטָּה בְּנֵי מְנַשֶּׁה וכו' חוץ מיהודה ובנימין שם לא נאמר **בְּנֵי** רק לְמִטָּה יְהוּדָה וכן לְמִטָּה בְּנֵימָן.
  - יג. רמז בפרשה שמי שמקדש את פיו הקב"ה שומע לתפילתו ובקשתו.
  - יד. מה המשותף בין פרשת המסעות לפרשת הנחלות, פרשת פנחס ופרשת בלק.
  - יז. **וְאֵת מַלְכֵי מִדְּבָר הָרָגוּ עַל חַלְלֵיהֶם אֵת אוֹי וְאֵת רָקָם וְאֵת צוּר וְאֵת חוּר וְאֵת רַבַּע חַמְשֵׁת מַלְכֵי מִדְּבָר** (לא ה) לכאורה כיצד קורא אותם מלך בשעת מיתתו וקרי"ל **וְאֵין שְׁלִטוֹן בְּיוֹם הַמָּוֶת** (קהלת ה ח) פרש"י - בכל מקום אתה מוצא **וְהַמֶּלֶךְ דָּוִד** וביום מותו (מלכים א ב) **וַיִּקְרְבוּ יָמָיו דָּוִד לָמוּת** לא הוזכר מלכותו כאן.
  - יח. **וְאֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים לְמִטָּה יְהוּדָה כָּלֵב בֶּן יִפְנֹה**. (לד יט) וּלְמִטָּה בְּנֵי שְׁמֵעוֹן שְׁמוּאֵל בֶּן עֲמִיהוּד. (לד כ) לְמִטָּה בְּנֵימָן אֱלִיָּד בֶּן פְּסִלֹן. (לד כא) מה המשותף בין כלב בן יפונה שמואל בן עמיהוד ואלידד בן כסלון, והביאור בזה.
  - יט. **וַיָּבֹאוּ בְּנֵי גֵד אֶת דִּיבֵן וְאֵת עֲטֹרָת וְאֵת עֲרֵעֹר**. (לב לד) מה הטעם לצוואת רבי יהודה החסיד - לא יבנה אדם בית של אבנים אלא יקנה, ואם בנה לא ידור בו ימים, כי הוא או בניו ימותו, אלא ימכרנו, ושל עץ ספק. (צוואת רבי יהודה החסיד אות טז) כיצד לא חשו מטה ראובן גד וחצי מטה מנשה לכך. לְמִטָּה בְּנֵימָן אֱלִיָּד בֶּן פְּסִלֹן. (לד כא) הוא אלדד - מה הטעם שהוסיפו לו ' בשמו.
  - ס. כתב הרמב"ם (הל' רוצח ושמירת נפש ז, ה) - הגולה אינו יוצא מעיר מקלטו לעולם. ואפילו לדבר מצוה או לעדות בין עדות ממון בין עדות נפשות. ואפילו להציל נפש בעדותו או להציל מיד העובד כוכבים או מיד הנהר או מיד הדליקה ומן המפולת. אפילו כל ישראל צריכין לתשועתו כיואב בן צרויה אינו יוצא משם לעולם עד מות הכהן הגדול. ואם יצא התיר עצמו למיתה כמו שביארנו. **מה הטעם שרוצח בשגגה אינו יוצא מעיר מקלטו לצורך פיקוח נפש?**
  - סא. **וְהִקְרִיתֶם לְכֶם עָרִים עָרֵי מִקְלַט תְּהִינָה לְכֶם וְנָס שָׂמָה רֹצֵחַ מִפֶּה נֶפֶשׁ בְּשַׁגָּגָה**. (לה יא) איזה רוצח בשגגה לא גולה לעיר מקלט (יהודי, גדול) מספר הימים בשנה שחייב אדם לאכול בשר, ואסורים במלאכה.
  - ע. על מי נאמר שאין צריך כלל הפרה בנדריו, ואינם חלים. (והוא חייב במצוות).
  - פ. **אִישׁ כִּי יֵדֵר נֶדֶר לִי-הֵנָּה אוֹ הַשְּׁבַע שֶׁבַע לְאִסָּר אִסָּר עַל נַפְשׁוֹ לֹא יִחַל דְּבָרוֹ כְּכֹל הַיֵּצֵא מִפִּיו יַעֲשֶׂה**. (לג א) מה הטעם דכתיב **כִּי יֵדֵר נֶדֶר** בכפל לשון. ראייה בפרשה שהבא להרגך השכם להרגו.
  - צ. **וְאֵת הָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לְלוֹזִים אֵת שֵׁשׁ עָרֵי הַמִּקְלַט אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לְנָס שָׂמָה הָרֹצֵחַ וְעֹלֵיהֶם תִּתְּנוּ אַרְבָּעִים וּשְׁתַּיִם עִיר**. (לה ו) מה הטעם שציוותה התורה שדווקא ערי הלווים תהיינה ערי מקלט.
  - ר. **וַיִּסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵרַעְמָסס וַיִּתְּנוּ בְּסַפְתָּה**. (לג ה) מה הטעם שהזכיר כאן **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** ובשאר המסעות לא הזכיר. וכן לעיל (שם א) **וַיִּסְעוּ מֵרַעְמָסס** בחדש הראשון בתמישה עשר יום לחודש הראשון - לא הזכיר את **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**.
  - ש. **וַיַּעֲנוּ בְּנֵי גֵד וּבְנֵי רְאוּבֵן לֵאמֹר אֵת אֲשֶׁר דָּבַר יְ-הוָה אֵל עֲבָדֶיךָ כֹּן נַעֲשֶׂה**. (לב לא) לכאורה צריך ביאור דהא כבר הבטיחו לקיים תנאם ולמה אמרו עוד הפעם. דכתיב **וַיֹּאמֶר בְּנֵי גֵד וּבְנֵי רְאוּבֵן אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר עֲבָדֶיךָ יַעֲשׂוּ כַּאֲשֶׁר אָדָּנִי מְצַוֶּה**. (לב כה)
  - ת. **וַיִּסְעוּ מֵרַעְמָסס בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן מִמִּקְרַת הַפְּסֹחַ יֵצְאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּיַד רְמָה לְעֵינֵי כָּל מִצְרַיִם**. (לג א) מנין השנים מברית בין הבתרים שנאמר לאברהם אבינו ע"ה עד שיצאו בני"י ממצרים, רמזו בפסוק.
  - ת. **הֵן הָיָה הָיוּ לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדָבָר בְּלָעָם לְמִסָּר מַעַל בְּי-הוָה עַל דְּבַר פְּעוּר** (לא טז) מה ההוא אמינא שלהם בכך שלא הרגו את הנקבות.

